

IV |

סופן של השיחות בברקלי. שנסחכמו בהחלטה לתת את הרעת בעיקר לבניין פצצת האטומים, אך להוסיף ולעבד מתוך הדיגשה את בעיות פצצת ה"סופר". אחת השאלות שנתעוררו בהקשר זה עוררה חרדה מיוחדת בלב משתתפי השיחות בברקלי: כלום אין סכנה קיימת, כי התהליכים הסרמורגרעיניים, שיופעלו על ידי הפצצה, ישפיעו על האטמוספירה ועל המים שעל פני האדמה? כלום לא ייתכן שפצצת ה"סופר" תשחרר תגובת שרשרת גלובאלית בלתי פוסקת, שתהפוך בזמן קצר את כדור הארץ לכוכב בוער, קצרי יום? בחינתה של שאלה מעוררת אימה זו במסרה החילה לשני הפיסיקאים אמיל קובופינסקי וקלייד מארוזין הצעיר. הם השיבו חשובה מרגעת, אך לא הכל השתכנעו. על כן נבחר כפוסק אחרון בשאלה הפיסיקאי גראגורי ברייס, שנודע בחריפותו ובדיקוק מחשבתו.

ותנה באו והסילו עליו לטפל בבעיית "תגובת השרשרת הגלובאלית". תחילה נתבע לסייע לצי, כדי למנוע את השמדתן של אניות הקרב. אחר כך נתבע לשמור את ארצות הברית מהשמדה. ואילו עתה עליו להציל מהשמדה את התבל כולה!

הפעם רובץ כל נטל האחריות על שכמו, שכן בקבע כפוסק אחרון. הואיל והבעיה "סודית ביותר" בבצר ממנו להביאה בפני פיסיקאים אחרים, כדי לשמוע דעתם, מעולם לא נשאל אדם שאלה מעין זו, לא במיתוס ולא באגדה. ואם יטעה בתשובתו על שאלה הרת-גורל זו? אם ייעלם מעיניו גורם כלשהו? ואם יאמר: "או, קיי, לפי מידת השכל האנושי אין הסכנה שאחם מדברים בה צפויה לנו", ולאחר מכן יתברר כי טעה? כלום לא שללו גדולי המלומדים ימים רבים את האפשרות לשחרר את הכוחות הרוחניים באטום? כלום אין השגיאה רובצת לפתחו?

לא היינו תמהים אילו סרב ברייס ליטול על עצמו את התפקיד הזה. זאת האחריות העל-אנושית הקשורה בו. אך אין זאת כי אמר בלבה שאם יסרב, יסילו את התפקיד על חוקר אחר, שאולי מידת הדייקנותו שחזתה, ואילו על יושר לבו יוכל הוא לסמוך ללא היסוס.

שבועות רבים עבד המלומד, הישב וחיטט, כשעומט כדור הארץ הגדול יושבנו מוטלים על כתפיו הדלות. סוף סוף באלץ לסכם את השבועותיו ולהציע את המיכנה לשואלים. סבור היה, שבתחומי השיקול האנושי ניתן לו להוכיח ללא ספק, כי בשום נסיבות שחן אין לחשוש מפני השמדה בלתי צפויה מראש של הרפאקציות המשתחררות בפצצה טהומה-גרעינית. על היסודות הקלים של התבל, מכיוון שתהליך כזה יסתור את חוקי המבצע היסודיים.

דאי יסדו את הפרופסור גם ספקות אחרים. על ידי משפטו יסלק את המגיעה הגדולה אולי — את הגדולה ביותר, לבנינו של פצצת ה"סופר" בעתיד. האם יהיה שותף לדבר עבירה, כשישתמשו אנשי-הצבא בפצצות לתכלית אחרת, ככונת-הדוף, ויגרמו בחבל הרס בממדים פלאנטאריים? אין זאת כי הרחוקים אלה עיניו את זכשו של הפרופסור המבטיח. כל ימי מלחמה איומה זו לא עשה אלא למגיעת אסונות כבדים יותר, שהיו עלולים להתרגש. מה יעשה אדם כדי להיות חף מפשע?

Robert Jungk / רוברט יונק

עמ"ס כסדר ה'תש"ס

בוצעו "מגמה לספרות"

1990